

O'zbek tilshunosligida ham propriyalar orqali xalqning ma'naviy-ruhiy olami aks ettiriladi. Shuningdek, ular lingvokulturologik kod sifatida badiiy matnlar, folklor va ommaviy diskursda faol ishlatiladi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, atoqli otlar shakl jihatdan aniqlikga ega bo'lsa, mazmun jihatdan esa xilma-xildir. Atoqli otlarning turlari boshqa bir ma'no shaklini yasash davomida bir necha bor o'zgarish jarayonlari ham kuzatiladi. Birgina insonga xos bo'lgan atoqli otning ham joy nomi, ham jonsiz predmet nomini anglatib kelishi mumkin.

Atoqli otlar til tizimida o'zining nominatsion, semantik, stilistik va madaniy vazifalari bilan boshqa so'z turkumlaridan tubdan farq qiladi. Ular faqatgina shaxs yoki joy nomi emas, balki madaniy kod, tarixiy signal, emotsional va assotsiativ birlik hamdir. Ayniqsa, frazeologik birliklar tarkibida ularning ishtiroki iboraviy ma'noga yangi qirralar, ramziylik va intertekstual mazmun kiritadi. Shu sababli, atoqli otlar alohida tilshunoslik kategoriyasi sifatida frazeologiya bilan uzviy aloqada o'rganilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ashirboyev S., Azimov I. O'zbek tili tarixiy grammatikasi, T., 2001, 65 bet;
2. Anderson J.M. The Grammar of Names, Oxford University Press, 2007, 388 p;
3. Blokh M.Y. Theoretical Grammar of the English Language, M., 1983, 383 p;
4. Madliyev B. Hozirgi o'zbek tilida qo'shma so'zlar, T., Fan, 1966, 180 bet;
5. Nizomiddinova D. Farg'ona antroponimlarini o'rganishga doir, O'zbek tili va adabiyoti, T., 2011, 81-84 bet;
6. Podolskaya N.V. Slovar lingvisticheskix terminov. – M.: Nauka, 1981
7. Rakhmatullaev Sh. O'zbek tilida atoqli otlar. – T.: Fan, 1973

Qiyomidinova Nilufar Qaxramon qizi, O'zDJTU Ingliz filologiyasi Ingliz tili nazariy fanlar kafedrasida o'qituvchisi nqiyomidinova@gmail.com
ORCID ID:0009-0004-7137-0540 90 012 40 97

IJTIMOY TARMOQLARDA KOMMENTARIYA NUTQINING PSIXOLINGVISTIK XUSUSIYATLARI

<https://zenodo.org/records/19841535>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlardagi kommentariya nutqining psixolingvistik xususiyatlarini tahlil qilishga ilmiy tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli kommunikatsiya sharoitida Instagram va Telegram kabi platformalarda foydalanuvchilar tomonidan yoziladigan izohlar spetsifik lingvistik va psixologik qonuniyatlarga bo'ysunadi. Tadqiqotda kommentariya nutqining kognitiv jihatlari, emotsional-ekspressiv vositalar va sotsial-psixologik omillar o'zaro aloqadorlikda o'rganilgan. Maqolada Instagram va Telegram tarmoqlaridan olingan empirik misollar asosida kommentariyalarning leksik-

semantik, pragmatik va psixolingvistik xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning ishlariga tayanilgan holda, ijtimoiy tarmoq kommentariyalarida namoyon bo'ladigan nutqiy strategiyalar, emotsional yuqumlilik va baholovchi leksikaning psixofiziologik ta'siri masalalari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: psixolingvistika, ijtimoiy tarmoqlar, kommentariya nutqi, Instagram, Telegram, emotsional yuqumlilik, baholovchi leksika, nutqiy aktlar, raqamli kommunikatsiya, kognitiv jihatlar

ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОММЕНТАРИЙНОЙ РЕЧИ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

Аннотация: Данная статья посвящена анализу психолингвистических особенностей комментарийной речи в социальных сетях. В условиях современной цифровой коммуникации комментарии, оставляемые пользователями на таких платформах, как Instagram и Telegram, подчиняются специфическим лингвистическим и психологическим закономерностям. В исследовании рассматриваются когнитивные аспекты комментарийной речи, эмоционально-экспрессивные средства и социально-психологические факторы в их взаимосвязи. На основе реальных примеров из Instagram и Telegram в статье освещаются лексико-семантические, прагматические и психолингвистические особенности комментариев. Также с опорой на работы зарубежных и отечественных исследователей обсуждаются вопросы речевых стратегий, эмоциональной заразительности и психофизиологического воздействия оценочной лексики, проявляющихся в комментариях социальных сетей.

Ключевые слова: психолингвистика, социальные сети, комментарийная речь, Instagram, Telegram, эмоциональная заразительность, оценочная лексика, речевые акты, цифровая коммуникация, когнитивные аспекты

PSYCHOLINGUISTIC FEATURES OF COMMENTARY SPEECH IN SOCIAL NETWORKS

Abstract: This article is devoted to the analysis of psycholinguistic features of commentary speech in social networks. In the context of modern digital communication, comments written by users on platforms such as Instagram and Telegram are subject to specific linguistic and psychological patterns. The study examines the cognitive aspects of commentary speech, emotional-expressive means, and socio-psychological factors in their interrelation. Based on real examples from Instagram and Telegram, the article highlights the lexical-semantic, pragmatic, and psycholinguistic features of comments. Additionally, drawing on the work of foreign and local researchers, it discusses issues of speech strategies, emotional contagion, and the psychophysiological impact of evaluative lexicon manifested in social media comments.

Keywords: psycholinguistics, social networks, commentary speech, Instagram, Telegram, emotional contagion, evaluative lexicon, speech acts, digital communication, cognitive aspects

Kirish. Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy insonning kundalik kommunikativ amaliyotining ajralmas qismiga aylangan. Bugungi kunda millionlab foydalanuvchilar Instagram, Telegram, Facebook va boshqa platformalarda nafaqat ma'lumot almashadi, balki turli xil kontentlarga munosabat bildiradi, muhokamalarda qatnashadi va o'z fikrlarini kommentariyalar orqali ifodalaydi. Aynan kommentariya nutqi ijtimoiy tarmoqlardagi muloqotning eng dinamik va psixolingvistik jihatdan eng boy qatlamini tashkil etadi. Psixolingvistika nutqning hosil bo'lishi, nutqni idrok etish va shakllantirish jarayonlarini til tizimi bilan o'zaro bog'liqlikda o'rganuvchi fan sifatida XX asrning 60-yillarida shakllangan (Madvaliyev, 2000). Ushbu fan so'nggi yillarda raqamli muhitdagi nutqiy faoliyatni tadqiq qilish bilan boyidi. Ijtimoiy tarmoqlardagi kommentariyalar psixolingvistik tadqiqotlar uchun noyob material beradi, chunki ular real vaqt rejimida, kenginchagina spontan tarzda yuzaga keladi va foydalanuvchilarning emotsional holati, kognitiv xususiyatlari hamda ijtimoiy munosabatlarining izini o'zida aks ettiradi. Mazkur maqolaning maqsadi – Instagram va Telegram ijtimoiy tarmoqlaridagi kommentariya nutqining psixolingvistik xususiyatlarini aniqlash va tahlil qilish. Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- 1) kommentariya nutqining kognitiv-semantik xususiyatlarini o'rganish;
- 2) emotsional-ekspressiv vositalarning qo'llanish qonuniyatlarini aniqlash;
- 3) nutqiy aktlar va sotsial-psixologik omillarning o'zaro ta'sirini tahlil qilish.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Psixolingvistika nuqtayi nazaridan kommentariya nutqi murakkab va keng qirrali hodisa hisoblanadi. A.Madvaliyev ta'kidlaganidek, psixolingvistik tadqiqotlarda “semantik differensial” va boshqa eksperimental usullar qo'llanilib, ular nutqiy ta'sir ko'rsatish muammolarini, xususan ommaviy axborot vositalari faoliyatida yoritishga xizmat qiladi (Madvaliyev, 2000). Bugungi kunda esa ijtimoiy tarmoqlar aynan shunday nutqiy ta'sir ko'rsatishning asosiy maydoniga aylangan.

So'nggi yillarda xorijiy psixolingvistikada internet-kommunikatsiyaga oid qator tadqiqotlar amalga oshirildi. Xususan, N. Ruytenbeek va uning hamkasblari tomonidan Twitter platformasidagi shikoyat va maqtovlarning psixofiziologik ta'siri o'rganilgan. Tadqiqotchilar baholovchi leksikaning mavjudligi shikoyatlarni o'qiyotganlarda norozilik va haqoratlanganlik hissini kuchaytirishini aniqlagan (Ruytenbeek, Allaert & Vanderhasselt, 2024). Shuningdek, ular maqtovlarni baholovchi leksika bilan birga o'qish yurak-qon tomir tizimida sekinlashuvga olib kelishini kuzatgan – bu ijobiy emotsiyalarning fiziologik darajadagi ta'sirini namoyon etadi.

Elaine Hatfield va boshqalar tomonidan ishlab chiqilgan “emotsional yuqumlilik” nazariyasiga ko'ra, foydalanuvchilar o'zaro muloqotda bir-birlarining emotsional holatlarini avtomatik tarzda qabul qilishga moyil (Hatfield, Cacioppo & Rapson, 1994). Bu nazariya ijtimoiy tarmoq kommentariyalarida yaqqol namoyon bo'ladi: bir foydalanuvchining agressiv yoki hayajonli izohi boshqa foydalanuvchilarda ham shunday reaksiyani uyg'otadi.

Di Marco va boshqalarining keng ko'lamli tadqiqoti sakkiz xil platforma (Facebook, Twitter, YouTube, Telegram va boshqalar) bo'yicha 300 millionga yaqin kommentariyani tahlil qilgan. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ijtimoiy tarmoqlardagi foydalanuvchi nutqi

matn uzunligining qisqarishi, leksik boylikning pasayishi kabi umumiy tendensiyalarga ega. Shu bilan birga, foydalanuvchilar yangi soʻzlarni deyarli doimiy sur'atda kiritishda davom etadi (Di Marco, Loru, Bonetti, Serra, Cinelli & Quattrociochi, 2024).

Oʻzbekistonlik sud lingvistik eksperti U. Rustamova Instagram tarmogʻidagi kommentariyalarning spetsifik xususiyatlarini tahlil qilar ekan, kenglab foydalanuvchilar emotsiyaga beriluvchanlik tufayli “ogʻziga kelgan gapni yozib qoʻyishi”ni taʼkidlaydi (Rustamova, 2025). Bu kuzatuv psixolingvistikaning ahamiyatli tezislaridan biri – emotsional holatning nutqiy faoliyatga taʼsiri haqidagi qoidani tasdiqlaydi. Nutqiy aktlar nazariyasiga koʻra, har bir gap muayyan harakatni ifodalaydi. J. Austin (1962) va J. Searle (1979) tomonidan ishlab chiqilgan ushbu nazariyaga binoan, nutqiy aktlar uch darajada amalga oshadi: lokutsiya (gapirish akti), illokutsiya (niyat ifodasi) va perlokutsiya (taʼsir oʻtkazish). Ijtimoiy tarmoq kommentariyalarida aynan perlokutiv taʼsir – oʻquvchiga emotsional va psixologik taʼsir oʻtkazish – ahamiyatli ahamiyat kasb etadi.

Instagram kommentariyalarining psixolingvistik tahlili.

Instagram ijtimoiy tarmogʻi vizual kontentga asoslangan boʻlib, kommentariyalar aynan shu vizual kontentga munosabat bildirish vositasi hisoblanadi. Kuzatishlar shuni namoyon etadiki, Instagram foydalanuvchilari “biron-bir joylangan video yoki rasmni koʻrishdan koʻra uning kommentariyasini oʻqish yoki unga izoh yozishni qiziqroq deb biladi” (Rustamova, 2025). Bu holat kommentariya nutqining mustaqil kommunikativ qimmatga ega ekanligini namoyon etadi.

Emotsional-ekspressiv vositalar

Instagram kommentariyalarida emotsional-ekspressiv leksika keng qoʻllaniladi. Quyidagi misollarni tahlil qilaylik:

1-misol (ijobiy baho):”Juda zoʻr surat! Tabiat bilan uygʻunlik ajoyib aks etgan”

2-misol (salbiy baho):”Bu nima degan bemaʼnilik? Odamni kamsitishning nima keragi bor edi?!”

Birinchi misolda emotsional baho “zoʻr”, “ajoyib” leksemalari va 🥰 emoji orqali ifodalangan. Ikkinchi misolda esa “bemaʼnilik”, “kamsitish” soʻzlari agressiv emotsional holatni aks ettiradi. J. Azmi Kusmawan va boshqalar tadqiqotiga koʻra, Instagram kommentariyalarida ekspressiv nutqiy aktlar (haqorat, kinoya, masxara) eng keng qoʻllaniladigan kategoriyalardan biri boʻlib, ular kenginch “savodsizlikni sharmanda qilish” (literacy shaming) koʻrinishida namoyon boʻladi (Kusmawan, Iskandar, Ginary, Chairunnisa & Putri, 2025).

Nutqiy strategiyalar

Instagram kommentariyalarida foydalanuvchilar turli xil nutqiy strategiyalarni qoʻllaydi. Xususan, indoneziyalik tadqiqotchilar Cinta Kuya ismli artistning Instagram postiga yozilgan izohlarni tahlil qilib, ekspressiv nutqiy aktlarning (11 ta holat) eng dominant ekanligini aniqlagan. Undan keyin deklarativ (8 ta) va assertiv (5 ta) nutqiy aktlar keladi (Kusmawan va boshq., 2025). Deklarativ aktlar orqali foydalanuvchilar salbiy ijtimoiy reallikni “konstruksiyalaydi”, assertiv aktlar esa subyektiv baholarni fakt sifatida taqdim etishga xizmat qiladi.

3-misol (deklarativ akt):”Bu retsipient umuman tarbiya ko‘rmagan, oilasida ham hurmat yo‘q”

Bu misolda foydalanuvchi subyektiv xulosani (tarbiya ko‘rmaganlik) kuzatuvchiga haqiqatdek taqdim etadi, bu esa psixolingvistik nuqtayi nazardan “sotsial reallikni konstruksiyalash” mexanizmi hisoblanadi.

Kognitiv yuklama va leksik tanlov

Instagram kommentariyalarining kognitiv xususiyatlarini tahlil qilish shuni namoyon etadiki, foydalanuvchilar kenginchamurakkab sintaktik konstruksiyalardan qochadi, sodda va qisqa gaplardan foydalanadi. Bu Di Marco va boshqalar (2024) aniqlagan “matn uzunligining qisqarishi” va “leksik boylikning pasayishi” tendensiyasiga mos keladi. Shu bilan birga, foydalanuvchilar o‘z nutqida neologizmlar, jargonlar va emojilardan faol foydalanadi, bu esa raqamli muhitda tilning moslashuvchanligini namoyon etadi.

Telegram kommentariyalarining o‘ziga xos xususiyatlari

Telegram messengeri kanallar va guruhlar orqali ommaviy muloqot imkonini beradi. Telegram kommentariyalari Instagramnikiga nisbatan bir qator farqlarga ega.

Anonimlik va nutqiy erkinlik

Telegramda foydalanuvchilar kenginchataxalluslar yoki yashirin raqamlar ostida faoliyat yuritadi. Bu anonimlik nutqiy erkinlikni oshirib, psixolingvistik nuqtayi nazardan ahamiyatli oqibatlariga olib keladi:

4-misol (Telegram kanali kommentariyasi):”Bu qaror mutlaqo noto‘g‘ri. Hukumat yana xalqni aldash bilan shug‘ullanyapti. #xalq_aytadi”

5-misol (Telegram guruhi kommentariyasi):”Kanal adminlariga katta rahmat! Shu mavzuni ochib berganlari uchun tashakkur 🍷”

Anonimlik sharoitida foydalanuvchilar o‘zining haqiqiy fikrlarini, jumladan, ijtimoiy jihatdan noqulay yoki tanqidiy qarashlarni ifodalashga moyil. Bu “dezinhubitsiya effekti” deb ataladi va onlayn muloqotning psixologik xususiyatlaridan biridir.

Kollektiv emotsional dinamika

Telegram guruhlar va kanallarida kommentariyalar kengincham“emotsional yuqumlilik” qonuniyatlariga bo‘ysunadi. A. Davies tadqiqotiga ko‘ra, ijtimoiy tarmoqlarda “bystander information” – boshqa foydalanuvchilarning munosabati haqidagi ma‘lumot – matnning talqin qilinishiga kuchli ta‘sir namoyon etadi (Davies, 2025). Agar foydalanuvchi kengchilik ma‘qullagan izohni ko‘rsa, uning o‘zi ham shu fikrga qo‘shilish ehtimoli ortadi.

6-misol (zanjirli reaksiya):

Foydalanuvchi A: “Bu siyosat butunlay muvaffaqiyatsiz”

Foydalanuvchi B: “A ga qo‘shilaman, bunga qarshi dalillar keng”

Foydalanuvchi C: “Men ham shu fikrdaman, buni hamma tushinishi kerak”

Foydalanuvchi D: “To‘g‘ri aytasizlar, bu haqda keng gapirish kerak”

Bu misolda dastlabki salbiy munosabat keyingi foydalanuvchilar tomonidan qabul qilinib, kuchaytirilgan. Bu mexanizm ijtimoiy tarmoqlarda “firtina” (firestorm) effektini yuzaga keltirishi mumkin.

Nutqiy aktlar va perlokutiv ta‘sir

Telegram kommentariyalarida nutqiy aktlarning perlokutiv (ta'sir o'tkazish) funksiyasi ahamiyatli ahamiyat kasb etadi. F. Fiamanillah va F. Fatmawati tadqiqotida YouTube kommentariyalarida 14 xil ekspressiv nutqiy akt funksiyasi aniqlangan: maqto'v, minnatdorchilik, tanqid, tabrik, kechirim so'rash, ayblash, hamdardlik, haqorat qilish, qo'llab-quvvatlash va boshqalar (Fiamanillah & Fatmawati, 2024). Telegramda ham shunday funksiyalar kuzatiladi, biroq ularning nisbati platforma xususiyatlariga qarab farqlanadi.

7-misol (qo'llab-quvvatlash): "Jasur aka, fikringizni to'liq qo'llayman. Biz ham shunday deb o'ylaymiz!"

8-misol (ayblash): "Siz tarqatayotgan ma'lumotlar yolg'on va manipulyatsiya. Odamlarni chalg'itmang!"

Qo'llab-quvvatlovchi kommentariyalar odatda ijobiy emotsional fon yaratib, guruh birdamligini mustahkamlaydi. Ayblov va tanqidiy izohlar esa konfliktlarni keltirib chiqarishi, lekin ayni paytda ahamiyatli ijtimoiy muammolarni ochib berishi mumkin.

Kommentariya nutqining psixolingvistik mexanizmlari

Ijtimoiy tarmoq kommentariyalarini psixolingvistik nuqtayi nazardan tahlil qilish bir qator ahamiyatli mexanizmlarni aniqlash imkonini beradi.

Baholovchi leksika va emotsional intensivlik

N. Ruytenbeek va uning hamkasblari tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, baholovchi leksikaning mavjudligi kommentariyaning emotsional intensivligini oshiradi (Ruytenbeek, Allaert & Vanderhasselt, 2024). Quyidagi misollarni solishtiraylik:

9-misol (baholovchi leksikasiz): "Xizmat sifati yomon edi"

10-misol (baholovchi leksika bilan): "Xizmat sifati nihoyatda jirkanch edi! Bu sharmandalik!"

Ikkinchi misolda "jirkanch", "sharmandalik" kabi kuchli baholovchi so'zlar emotsional intensivlikni oshirib, o'quvchida kuchliroq psixologik reaksiya uyg'otadi. Tadqiqotchilar bunday baholovchi leksika o'quvchilarning yurak-qon tomir tizimida o'lchanadigan fiziologik o'zgarishlarga olib kelishini aniqlagan.

Kognitiv dissonans va nutqiy moslashuv

Ijtimoiy tarmoqlarda foydalanuvchilar kenginch a o'z qarashlariga zid fikrlarga duch keladi. Bu kognitiv dissonansni keltirib chiqaradi va turli xil nutqiy strategiyalar orqali hal qilinadi:

11-misol (dissonansni rad etish): "Bu bema'nilik, hech qanday asosga ega emas!"

12-misol (dissonansni qabul qilish): "Sizning fikringiz qiziq, lekin men boshqacha ma'lumotga egaman. Keling, muhokama qilaylik"

Birinchi misolda foydalanuvchi dissonansni agressiv rad etish strategiyasini qo'llaydi, ikkinchisida esa konstruktiv muhokamaga ochiqlik namoyon etadi. Bu farqlar foydalanuvchilarning individual kognitiv uslublari va emotsional intellekt darajasi bilan bog'liq.

Platformalararo qiyosiy tahlil

Instagram va Telegram kommentariyalarini qiyosiy tahlil qilish quyidagi farqlarni aniqlash imkonini beradi:

1-jadval. Instagram va Telegram kommentariyalarining qiyosiy tahlili

Xususiyat	Instagram	Telegram
Anonimlik darajasi	Past (profilga bog‘langan)	Yuqori (taxalluslar, yashirin raqamlar)
Emotsional ifoda	Emojilar, vizual vositalar ko‘p	Matnli ifoda, hashtaglar
Nutq uzunligi	Qisqa (o‘rtacha 10-50 so‘z)	O‘rtacha va uzun (50-200+ so‘z)
Mavzu doirasi	Vizual kontentga bog‘liq	Keng, mustaqil mavzular
Guruhiy dinamika	Individuallashtirilgan	Kollektiv, guruhiy
Emotsional yuqumlilik	O‘rta darajada	Yuqori darajada

Ushbu farqlar platformalarning texnik xususiyatlari va foydalanuvchilarning kommunikativ maqsadlari bilan bog‘liq. Instagram vizual kontentga asoslanganligi sababli kommentariyalar qisqa va emotsional bo‘ladi, Telegram esa matnli muloqotga yo‘naltirilganligi tufayli uzunroq va mazmunli izohlar yozish imkonini beradi.

Kommentariya nutqining evolyutsiyasi

Ijtimoiy tarmoq kommentariyalari vaqt o‘tishi bilan o‘zgarib boradi. Di Marco va boshqalar (2024) tadqiqotiga ko‘ra, so‘nggi yillarda kommentariya nutqida quyidagi tendensiyalar kuzatilmoqda:

1. Matn uzunligining qisqarishi – foydalanuvchilar tobora qisqaroq izohlar yozishga moyil.
2. Leksik boylikning pasayishi – so‘z boyligi kamayib, bir xil iboralar takrorlanaveradi.
3. Neologizmlar va jargonlarning kengayishi – yangi so‘zlar va internet-jargonlar tez tarqaladi.
4. Emojilar va vizual elementlarning kengayishi – matnli ifoda o‘rnini emojilar egallamoqda.
5. Polarizatsiya va qutblanishning kuchayishi – kommentariyalar tobora keskin va qarama-qarshi tus olmoqda.

Bu tendensiyalar raqamli muhitda tilning evolyutsiyasini va foydalanuvchilarning kommunikativ odatlarining o‘zgarishini namoyon etadi.

Xulosa va takliflar

Ijtimoiy tarmoqlardagi kommentariya nutqi murakkab psixolingvistik hodisa bo‘lib, unda til, psixika va ijtimoiy omillar o‘zaro chambarchas bog‘langan. Mazkur maqoladada Instagram va Telegram misolida kommentariya nutqining quyidagi xususiyatlari aniqlandi:

Birinchidan, kommentariya nutqida emotsional-ekspressiv vositalar (baholovchi leksika, emojilar, kinoya) keng qo‘llanilib, ular foydalanuvchilarning emotsional holatini ifodalash va boshqalarga ta’sir o‘tkazish vazifasini bajaradi. Baholovchi leksikaning mavjudligi kommentariyaning emotsional intensivligini oshirib, o‘quvchilarda fiziologik

darajadagi o'zgarishlarga olib kelishi mumkin (Ruytenbeek va boshq., 2024). Ikkinchidan, ijtimoiy tarmoq kommentariyalari turli xil nutqiy aktlar (ekspressiv, deklarativ, assertiv) orqali amalga oshirilib, ular nafaqat axborot uzatish, balki sotsial reallikni konstruksiyalash, guruhiy birdamlikni mustahkamlash yoki konfliktlarni keltirib chiqarish funksiyasini ham bajaradi (Kusmawan va boshq., 2025; Fiamanillah & Fatmawati, 2024). Uchinchidan, kommentariya nutqida "emotsional yuqumlilik" (Hatfield va boshq., 1994), "dezinhibitsiya effekti", "kognitiv dissonans" kabi psixologik mexanizmlar faol ishlaydi. Bu mexanizmlar foydalanuvchilarning nutqiy faoliyatiga sezilarli ta'sir namoyon etadi. To'rtinchidan, platforma xususiyatlari (Instagramning vizualligi, Telegramning anonimlik darajasi) kommentariya nutqining psixolingvistik xususiyatlarini belgilovchi ahamiyatli omillardan biridir. Instagramda emotsional-ekspressiv vositalar va qisqa izohlar ustunlik qilsa, Telegramda uzunroq, mazmunli va kollektiv xarakterdagi kommentariyalar kengroq uchraydi. Beshinchidan, kommentariya nutqining evolyutsiyasi matn uzunligining qisqarishi, leksik boylikning pasayishi, neologizmlar va emojilarning kengayishi kabi tendensiyalar bilan tavsiflanadi (Di Marco va boshq., 2024). Ushbu tadqiqot natijalari ijtimoiy tarmoqlarda nutqiy madaniyatni oshirish, kiberbullying va onlayn agressiyaning oldini olish, shuningdek, raqamli muhitda samarali kommunikatsiya strategiyalarini ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega. Kelgusida kommentariya nutqining gender xususiyatlari, turli yosh guruhlaridagi farqlar va vaqt oralig'idagi o'zgarishlar dinamikasini o'rganish istiqbolli yo'nalishlar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Austin, L. J. (1962). *How to Do Things With Words*. Oxford University Press.
2. Davies, A. (2025). *Sharing Content Online: The Effects of Likes and Comments on Linguistic Interpretation*. In P. J. Connolly, S. C. Goldberg, & J. M. Saul (Eds.), *Conversations Online: Explorations in Philosophy of Language* (pp. 64–82). Oxford University Press.
3. Di Marco, N., Loru, E., Bonetti, A., Serra, A. O. G., Cinelli, M., & Quattrociochi, W. (2024). *The Evolution of Language in Social Media Comments*. *arXiv preprint arXiv:2406.11450.
4. Fiamanillah, F., & Fatmawati, F. (2024). *Expressive Speech Actions in Column YouTube Account Comments* *kompas.com Cyber Pragmatics Perspective*. *RETORIKA: Jurnal Ilmu Bahasa*, 10(1), 19–33.
5. Hatfield, E., Cacioppo, J. T., & Rapson, R. L. (1994). *Emotional Contagion*. Cambridge University Press.
6. Kusmawan, J. A., Iskandar, G. R., Ginary, I. P., Chairunnisa, C., & Putri, D. M. (2025). *The Analysis of Speech Acts in Comments on Cinta Kuya's Instagram Post: Literacy-Shaming as a Form of Cyberbullying*. *Linguistics and ELT Journal*, 13(2).
7. Madvaliyev, A. (2000). *Psixolingvistika*. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (1-jild). O'zME.
8. Rustamova, U. (2025). "Instagram" internet ijtimoiy tarmog'ida haqorat qilish, kamsitish va obro'sizlantirish – sud lingvistik ekspertizasi nuqtayi nazarida. *Sud ekspertizasi ilmiy-amaliy jurnali*. <https://sudex.uz/?p=8555>

9. Ruytenbeek, N., Allaert, J., & Vanderhasselt, M.-A. (2024). Psychophysiological effects of evaluative language use on Twitter complaints and compliments. *Internet Pragmatics*, 7(2), 193–218. <https://doi.org/10.1075/ip.00092.ruy>
10. Searle, R. J. (1979). *Expression and Meaning Studies in the Theory of Speech Act*. Cambridge University Press.

Dehqonova Maxsuma Shavkatovna, Farg'ona davlat universiteti katta o'qituvchisi, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ORCID: 0000-0001-5750-2771 sh.m.dehqonova@pf.fdu.uz

UDK: 821.512.133

OYBEKSHUNOSLIKKA DOIR TADQIQOTLAR

<https://zenodo.org/records/19841550>

Annotatsiya. XX asrning 80-90-yillari Oybek ijodi keng o'rganildi. Uning she'riyati, nasri M.Qo'shjonov, B.Nazarov, N.Karimov, O.Sharafiddinovlar tomonidan tadqiq etildi, ayniqsa, 90-yillardan keyingi A.Sabirdinov, U.Hamdani tadqiqotlarida uning ijodiga shakliy, mazmuniy jihatdan yondashuv yangi bosqishga ko'tarildi.

Kalit so'zlar: 80-90-yillari o'zbek adabiy tanqidchiligi, oybekshunoslik, poetik mahorat, uslubi baholanishi, sho'ro hukumati, istiqloq davri.

RESEARCH ON OYBEK STUDIES

Abstract. In the 80s and 90s of the 20th century, Oybek's work was widely studied. His poetry and prose were studied by M.Kushjanov, B.Nazarov, N.Karimov, O.Sharafiddinov, especially in the studies of A.Sabirdinov, U.Hamdani after the 90s, the formal and substantive approach to his work reached a new level.

Keywords. 80s-90s Uzbek literary criticism, Oybek studies, poetic skill, evaluation of style, Soviet government, independence period.

ИССЛЕДОВАНИЯ ПО ОЙБЕКОВЕДЕНИЮ

Аннотация. Его поэзия и проза изучались М.Кушжоновым, Б.Назаровым, Н.Каримовым, О.Шарафиддиновым, особенно в исследованиях А.Сабирдинова, У.Хамдама после 90-х годов подход к его творчеству с точки зрения формы и содержания поднялся на новый уровень.